

Muhitdinova R.U.

O'zDJTU talabasi

Yuldasheva S.F.

Ilmiy rahbar:

Annotatsiya. Bugungi tez rivojlanib borayotgan globallashuv zamonda xorijiy tillarni puxta egallagan yosh kadrlarga bo'lgan talab kun sayin oshib bormoqda. Bu esa yoshlar orasida rus tiliga qiziquvchilarning ortishiga va chet tillarini o'rganishning keng ommalashuviga zamin bo'lmoqda. Ayniqsa, hozirda rus tilini xorijiy til sifatida har bir talaba bilishi kerak. Ammo talabalar tomonidan xorijiy tillarni o'rganish jarayonida bir qator xatolarga yo'l qo'yilishi yohud ba'zi muammoli vaziyatlarga duch kelinishi sababli ularning yangi o'rganilayotgan tilga bo'lgan ishtiyoqining tezda yo'qolib qolishi holati ham uchraydi. Ushbu maqolada rus tilini o'rganish jarayonida tez-tez uchrab turadigan kamchilik va xatolar, xususan, beshta asosiy xatolar haqida fikr yuritiladi va rus tilini o'rganish jarayonida nimalarga e'tibor berish kerakligi haqida to'xtalib o'tiladi.

Tayanch so'z va birikmalar: grammatik qoidalar, passiv va aktiv so'z boyligi, gapirishdan qo'rqish, til muhiti, ilmiy, rasmiy, badiiy uslublar, tadqiqot, so'zlashuv.

Har bir inson biror ishga qo'l urish orqali ma'lum maqsadga erishishni ko'zlaydi. Shu bilan birga, rus, ingliz, fransuz yoki sharq tillarini o'rganishga kirishgan talabalar ham o'rganish jarayonida bir nechta xatolarga yo'l qo'yishadi va buning natijasida keyinchalik til o'rganish jarayonida bir qator qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Gap shundaki hozirgi kunda talabalar orasida rus tilini to'liq biladigan yoshlar sanoqli, ular mazkur tilni so'zlashuv jarayonida tushunishi mumkin, ammo xatosiz gaplar tuzib gapirish borasida talabalar juda ko'p qiyinchiliklarga duch kelishadi chunki o'rganuvchi talaba yoshlar mazkur tilni o'rganish orqali bir tomonlama natijaga erishishni ko'zlashadi, ya'ni ular yangi xorijiy til o'rganish orqali Oliy o'quv yurtlariga, rusiyzabon guruhlarda ballar pastroq bo'lganligi sababli topshirishni maqsad qilishadi. Bu esa o'rganilayotgan tilga nisbatan yuzaki munosabatni shakllanishiga sabab bo'ladi. O'z o'rnida o'rganilayotgan tilga nisbatan bunday yuzaki munosabat ularning mazkur tilni, undagi o'ziga xos ibora va murakkabliklarni to'liq anglab yetishlariga xalaqit beradi va oqibatda ular ushbu tilni o'rganishdan o'zlari kutganday muvaffaqiyatga erisha olishmaydi. Bu ularning xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan ishtiyoqlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi va ular «bu mening ona tilim emas, bu tilni to'liq bilishim shart emas» degan xulosaga kelishadi. Aslida esa til o'rganish jarayoniga nisbatan bunday qarash mutlaqo xato. Rus tilini o'rganish va o'rganilayotgan tilda ravon gapira olish ushbu tilni o'rganishga jiddiy kirishishni talab etadi. Til o'rganishga yuzaki emas balki jiddiy yondashishgina ushbu tilni, undagi murakkabliklarni to'liq tushunishga va kelajakda

ushbu tilda qiyinchiliklarsiz muloqot qilishga yo'l ochadi. Ammo talabalar keyinchalik rus tilini o'rganishga majbur bo'lishadi va bu o'rganish jarayonida mazkur 5 ta xatolarga yo'l qo'yishadi.

Birinchi xato – grammatik qoidalarni o'rganishga juda ko'p kuch va vaqt sarflash.

Shubhasiz, rus tilida grammatik qoidalarni bilish juda muhim ro'l o'ynaydi, ammo rus tilini umuman bilmaydigan talaba yoshlar uchun bu rus tilini tez va oson o'rganishning samarali usullariga kirmaydi. Chunki grammatik qoidalarni eslab qolish va mantiqan qo'llash juda murakkab, so'zlashuv esa juda tezkor jarayon hisoblanadi. So'zlashuv jarayonida esa yuzlab o'rganilgan grammatik qoidalarni eslab qolib, uni tahlil qilib undan keyin muloqotda qo'llash juda qiyin va haddan tashqari ko'p kuch va vaqt sarflanadi. Shuning uchun eng samarali usul bu grammatik qoidalarni qiziqarli usulda o'rganish ya'ni rus tilini o'rganayotgan talabalar qiziqarli, tushunarli bo'lgan filmlarni ko'rish, audiokitoblarni eshitish, qiziqarli grammatik videolarni ko'rish orqali grammatik qoidalarni ham samarali, ham tez o'rganishga muvofiq bo'lishadi.

Ikkinchi xato – rus tilini ilmiy, rasmiy, badiiy usullarda o'rganish.

Har qanday til markazlari talabalarni rus tilini yoki har qanday xorijiy tilni ilmiy, rasmiy va badiiy usullarda o'rgatishadi. Bu usullarda rus tilini o'rganish juda samarali emas chunki so'zlashuv jarayonida talabalar bu usullardan foydalanishmaydi.

Uchinchi xato – rus tilini o'rganayotgan talabalar ushbu tilni o'rganish va qo'llash jarayonida xato gapirib qo'yishdan qo'rqish. Albatta til o'rganish jarayonida xato qilishdan qochish yoki qo'rqish muloqot jarayonida xatosiz, grammatik qoidalar muvofiq gapirishga olib keladi, biroq bu jarayon til o'rganishni sustlashishiga, sekinlashishiga va o'rganuvchi talabaning bora-bora bu tilda gapirish ko'nikmasining to'liq rivojlantirishida qiyinchiliklarga uchrashiga olib kelishi mumkin. Odatda til o'rganuvchi o'rganayotgan tillarida suhbatlashish jarayonida grammatik me'yorlarda xato qilishdan qochishga urinishi bilan chalg'ib gapirilayotgan fikrning mazmunini majhullashishiga sabab bo'ladi. Bu esa tinglovchining fikrni to'liq anglab yetolmasligiga olib keladi. Shuni unutmaslik kerakki har qanday yangi boshlangan ishda xato va kamchiliklar bo'lishi bu tabiiy hol. Yangi til o'rganuvchilarning nutqidagi talaffuz buzilishlari va grammatik xatoliklar doimiy o'z ustida ishlash va mazkur tilda gapirish amaliyotini oshirish orqali o'z yechimini topadi.

To'rtinchi xato – cheklangan o'quv muhiti.

Cheklangan o'quv muhiti deganda, auditoriyalarda mebel mavjudligi yoki o'quv dargohining joylashuvi nazarda tutilmagan. Talabalarning atrofida rus tilida doimiy ravishda muloqot qiluvchilar yetishmovchiligi ham mavjud. Chunki hozirda aksariyat Oliy o'quv yurtlarda o'zbek guruhlar ko'p va buning natijasida rus tilini o'rganayotgan talabaga rus tilida muloqot yetishmaydi va rus tilini o'rganish qiyinlashadi. O'quv materiallari, xususan kitoblar, audiomateriallar o'quv jarayonida yordam beruvchi vositalar hisoblanadi. Agar talaba o'rganilayotgan til yuzasidan berilgan topshiriqlarni

audio va video orqali kuzatib borsa, soʻzlar va jummalarni qanday talaffuz qilishni oʻrganadi.

Beshinchi xato – aktiv va passiv soʻz boyligi nima ekanligini bilmaslik.

Inson biladigan har qanday tildagi (oʻz ona tilida ham, xorijiy tilda ham) soʻz boyligi ikki turga boʻlinadi: passiv va aktiv. Passiv soʻz boyligi — bu biror tildagi soʻz maʼnosini biladigan, lekin amalda (soʻzlashishda va yozishda) kam qoʻllaydigan yoki umuman qoʻllay olmaydigan soʻzlar. Aktiv soʻz boyligi esa — bu shu tildagi kundalik hayotda (soʻzlashishda) va yozishda bimalol qoʻllay oladigan soʻzlar. Qisqa qilib aytadigan boʻlsak, passiv soʻzlar — bu oʻqish va eshitishda (reading and listening) tushuna oladigan soʻzlar boʻlsa, aktiv soʻzlar yozish va soʻzlashishdagi (writing and speaking) soʻz boyligidir. Rus tilini oʻrganayotgan talabalar koʻp hollarda “eshitaman va buni tushunyapman, shu ham menga yetarli” deb oʻylashadi. Vaholanki, ular bu holatda rus tilidagi soʻzlarni oʻrganmaydilar va passiv soʻz boyligida qotib qoladilar. Har kuni yangi soʻzni oʻz lugʻatiga qoʻshib boradigan va kundalik hayotda qoʻllay oladigan talabalar esa aktiv soʻz boyligiga ega boʻlib boradilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Методика преподавания иностранных языков зарубежом. Москва, «Прогресс» 1967.
2. T. Robins «Maqsadga qanday erishiladi» 2013. 3.Z.Po'latova. «Xorijiy tillarni o'rganishdagi muammolar». Maqola.
3. O'rta maktabda chet tillari madaniyatini kommunikativ o'qitish konsepsiyasi / S. S. Artemyeva va boshqalar: Ed. E. I. Passova, V. B. Tsarkova. — Moskva: Ta'lim, 1993. — 127 b.